

**Universiteit
Leiden**
The Netherlands

Understanding enthusiasm: structure, function, and social regulation

Vogelaar, M.

Citation

Vogelaar, M. (2026, May 27). *Understanding enthusiasm: structure, function, and social regulation*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4304380>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4304380>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Samenvatting

Enthousiasme is een emotie die in het dagelijks leven vaak wordt genoemd en herkend. Tegelijkertijd is enthousiasme in de wetenschap weinig systematisch onderzocht. In vergelijking met negatieve emoties en sommige andere positieve emoties, is er relatief weinig bekend over wat enthousiasme precies is, hoe het werkt en welke rol het speelt in sociale interacties. Dit proefschrift heeft tot doel om dit hiaat te verkleinen door enthousiasme te bestuderen als een psychologisch construct met een eigen structuur, functie en sociale regulatie. In de inleiding wordt geschetst dat enthousiasme historisch gezien een ambivalente positie inneemt.

Hoofdstuk 1: Introductie

In het oude Griekenland werd het gezien als een vorm van goddelijke bezieling, later werd het gewantrouwd vanwege de vermeende neiging tot overdrijving, fanatisme en verlies van rede, en in de Romantiek kreeg het opnieuw waardering als bron van creativiteit en vitaliteit. In de moderne tijd wordt enthousiasme enerzijds gezien als een motor voor motivatie en prestaties, maar anderzijds ook bekritiseerd wanneer het wordt ingezet als sociale verplichting of als instrument voor manipulatie.

Hoewel onderzoek naar enthousiasme beperkt is, bestaat er inmiddels wel empirisch werk dat het belang ervan aantoont in uiteenlopende domeinen, zoals onderwijs, consumentengedrag en politieke psychologie. Dit onderzoek laat zien dat enthousiasme samenhangt met motivatie, volharding, invloed en prestatie. Tegelijkertijd is dit werk sterk versnipperd, hanteert het uiteenlopende definities en meetinstrumenten, en richt het zich meestal op specifieke toepassingen of contexten. Daardoor ontbreekt een samenhangend begrip van wat enthousiasme precies is, hoe het zich verhoudt tot verwante positieve emoties, en hoe de ervaring van enthousiasme varieert tussen sociale contexten en culturele normen. Dit gebrek aan conceptuele en empirische samenhang vormde de aanleiding voor het systematisch wetenschappelijk onderzoek in dit proefschrift.

Het empirische deel van het proefschrift bestaat uit drie hoofdstukken, waarin enthousiasme vanuit verschillende, elkaar aanvullende perspectieven wordt onderzocht. Ten eerste werd de interne structuur van enthousiasme onderzocht met behulp van een prototype-analyse. Ten tweede werd gekeken naar de cognitieve beoordelingen (appraisals) en reactievormen (response types) van enthousiasme, en ook naar hoe deze zich verhouden tot de verwante positieve emoties vreugde (joy) en hoop (hope). Ten derde werd onderzocht hoe enthousiasme wordt ervaren en hoe gepast het wordt gevonden in verschillende sociale contexten en culturen.

Hoofdstuk 2: De interne structuur van enthousiasme

In hoofdstuk 2 wordt onderzocht welke betekenis mensen in het dagelijks leven aan enthousiasme toekennen. Hoewel enthousiasme veel wordt gebruikt in zowel alledaagse als wetenschappelijke contexten, bestaat er weinig overeenstemming over de kenmerken die deze emotie definiëren. Om dit te verhelderen is gebruikgemaakt van een prototype-analyse, een methode die onderzoekt of mensen enthousiasme zien als een samenhangend emotioneel begrip en welke kenmerken zij als bepalend ervaren.

De prototype-analyse bestond uit vijf studies. In de eerste studie noemden deelnemers vrijuit eigenschappen, associaties en beschrijvingen die zij met enthousiasme verbonden. Deze open inventarisatie leverde een groot aantal afzonderlijke beschrijvingen op. In een volgende stap werden deze beschrijvingen door onafhankelijke beoordelaars samengebracht en geordend tot 28 overkoepelende kenmerken van enthousiasme. In de daaropvolgende studies werd onderzocht in hoeverre deze kenmerken cognitief toegankelijk waren. Daarbij werd gebruikgemaakt van verschillende methoden, waaronder vrije herinnering, herkenning, classificatiesnelheid en autobiografische herinneringstaken.

De resultaten laten zien dat enthousiasme een duidelijke prototypische structuur heeft, met zowel centrale als perifere kenmerken. De centrale kenmerken van enthousiasme zijn een positief gevoel, een hoge mate van energie, gerichtheid op doelen en een duidelijke sociale oriëntatie. Enthousiasme wordt daarbij niet alleen ervaren als een innerlijke toestand, maar gaat vaak gepaard met de behoefte om gevoelens te uiten en te delen met anderen. Kenmerken als “eerlijk”, “oprecht”, “vriendelijk” en “bruisend van energie” werden door deelnemers als typisch voor enthousiasme beschouwd. Andere kenmerken,

zoals “druk”, “onwetend” en “naïef”, werden eveneens genoemd, maar bleken minder centraal. Deze bevindingen laten zien dat enthousiasme niet kan worden teruggebracht tot louter opwinding of plezier, maar moet worden begrepen als een samenhangend en sociaal ingebed emotieconcept. Dit sociale element is tot op heden in de meeste definities en theorieën over emoties nauwelijks expliciet meegenomen.

Hoofdstuk 3: Cognitieve beoordelingen en reactievormen van enthousiasme

In hoofdstuk 3 wordt onderzocht in hoeverre enthousiasme zich onderscheidt van verwante positieve emoties, in het bijzonder vreugde (joy) en hoop (hope). Dit gebeurt aan de hand van appraisaltheorie, die ervan uitgaat dat emoties verschillen in de manier waarop situaties worden beoordeeld en in de reacties die zij oproepen. In twee studies beschreven deelnemers autobiografische ervaringen van enthousiasme, vreugde of hoop. In de eerste studie lag de focus op cognitieve beoordelingen van de situatie, zoals doelgerichtheid, controle en onzekerheid. In de tweede studie werd gekeken naar de bijbehorende reactievormen, waaronder gevoelens, gedachten en gedragingen. De resultaten laten zien dat enthousiasme een duidelijk eigen profiel heeft. Enthousiasme ontstaat vooral in prettige en intense situaties waarin gewenste doelen als haalbaar worden gezien.

In vergelijking met vreugde draait enthousiasme minder om het genieten van een bereikt doel en meer om de energieke verwachting dat een doel binnen handbereik ligt. In vergelijking met hoop wordt enthousiasme gekenmerkt door een sterker gevoel van controle, minder onzekerheid en een grotere bereidheid om risico's te nemen. Enthousiasme zet aan tot direct handelen, vaak zonder uitgebreid stil te staan bij mogelijke negatieve uitkomsten. Wat reactievormen betreft blijkt enthousiasme de meest actiegerichtte van de drie emoties. Deze combinatie van intensiteit, doelgerichtheid en handelingsbereidheid ondersteunt de conclusie dat enthousiasme niet slechts een variant is van vreugde of hoop, maar een positieve emotie met een duidelijk eigen profiel.

Hoofdstuk 4: Sociale normen en de ervaring van enthousiasme

Hoofdstuk 4 onderzoekt de relatie tussen waargenomen sociale normen en de ervaring van enthousiasme. Hoewel enthousiasme vaak wordt gezien als een expressieve

en besmettelijke emotie, is weinig bekend over de rol van gepastheid en context. Op basis van een grootschalige survey in 51 samenlevingen, met in totaal 12.851 deelnemers, werd onderzocht hoe vaak mensen enthousiasme ervaren en hoe passend zij het vinden om enthousiasme te tonen in drie contexten: privé, werk en publiek. Daarnaast werd gekeken naar culturele verschillen, gemeten aan de hand van individualisme-collectivisme en machtsafstand. De resultaten laten zien dat mensen vaker enthousiasme ervaren in situaties waarin zij het ook passend vinden om deze emotie te tonen. Deze samenhang is het sterkst in publieke contexten en het zwakst in privésituaties, wat erop wijst dat opvattingen over gepastheid een grotere rol spelen in het openbaar dan in de privésfeer. Opvallend is dat enthousiasme op het werk als het meest passend wordt gezien, terwijl het in privésituaties het vaakst wordt ervaren. Dit suggereert dat enthousiasme op het werk deels kan samenhangen met sociale verwachtingen, en niet altijd met oprechte beleving.

Ook culturele verschillen zijn onderzocht, met aandacht voor individualisme-collectivisme en machtsafstand. Hoewel deze dimensies geen duidelijke samenhang vertoonden met de ervaren gepastheid van enthousiasme, hingen zij wel samen met de ervaren mate ervan. Collectivistische samenlevingen rapporteerden meer enthousiasme in privé- en werksituaties, en samenlevingen met een grotere machtsafstand rapporteerden meer enthousiasme in alle contexten. Deze bevindingen geven aan dat enthousiasme niet louter een individuele emotie is, maar nauw verbonden is met sociale normen, contexten en cultuur.

Hoofdstuk 5: Discussie

Gezamenlijk laten de bevindingen in dit proefschrift zien dat enthousiasme een unieke positieve, energieke en doelgerichte emotie is met een duidelijke sociale component. Het ontstaat wanneer een gewenste uitkomst als haalbaar wordt gezien en zet aan tot actieve betrokkenheid en zichtbare expressie, vooral in sociale situaties die als veilig en ontvankelijk worden ervaren. Enthousiasme verbindt gevoel, denken en handelen en is contextgevoelig. Deze inzichten hebben implicaties voor onderwijs, organisaties, leiderschap, consumentengedrag en politiek. Enthousiasme kan prestaties, leren en betrokkenheid versterken, mits het oprecht is en ruimte krijgt om op een natuurlijke manier te ontstaan. Tegelijkertijd waarschuwt dit proefschrift voor het risico van opgelegd of

instrumenteel enthousiasme, dat op termijn juist kan leiden tot uitputting en vervreemding. Door enthousiasme te begrijpen in zijn structuur, functie en sociale regulatie, kunnen professionals en beleidsmakers beter afwegen hoe deze krachtige emotie op een verantwoorde en duurzame manier kan worden ingezet.

